N°. 43. Donderdag 21 October 1915. 15de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

KOLONIAAL
ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST":
TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20. Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

In Memoriam.

Mejuffrouw M. M. G. MAARSCHALK.

Wederom heeft de Vereeniging „Oost en Uest", en meer in het bijzonder hare afdeeling 's-Gravenhage, een gevoelig verlies geleden door den dood van een harer ijverigste bestuursleden, mejuffrouw M. M. G. Maarschalk. Wat zij voor de vereeniging geweest is, komt het beste uit in de lijkrede, door den Voorzitter der afdeeling 's-Gravenhage van „Oost en West", den heer R. Zuyderhoff, uitgesproken bij de ter aardebestelling van haar stoffelijk overschot op de Algemeene Begraafplaats te 's-Gravenhage op 15 October j.l. Deze luidde:

„Namens het bestuur van de afdeeling 's-Gravenhage van de Vereeniging „Oost en West" moge het mij vergund zijn een enkel woord te wijden aan de nagedachtenis van ons geacht medelid, mej. Maarschalk. Gedurende vele jaren maakte de overledene deel uit van dat bestuur en gaf zij hare beste krachten aan de ontwikkeling en aan den bloei der afdeeling; vaak ging van haar uit initiatief, ja zelfs bezieling. Ook in de toekomst had zij nog veel kunnen doen, doch in de kracht van haar leven, veel te vroeg, ontviel zij ons."

„Vooral in de maandelijksche bestuursvergaderingen zullen wij haar missen. Haar eenvoud en bescheidenheid, haar opgewektheid en meegaandheid, alle uitingen van een goed en zacht karakter, hebben veel bijgedragen tot den aangenamen toon, die in de vergaderingen steeds heerschte. Zooals gezegd, zullen wij haar missen, doch de herinnering aan haar zal eene zeer aangename zijn."

„Zij ruste in vrede."

Dat de ontslapene zeer veel sympathie genoot, bewezen de 25 kransen, welke de lijkbaar dekten, w.o. die van de Vereeniging „Oost en West" en van den „Bond Vrede door Recht", van wiens afdeeling den Haag zij oud-bestuurslid was.

Uit de O. I. Mail.

Gezondheidstoestand.

Begin Sept. j.l. zijn Batavia en Tandjong Priok weer besmet verklaard wegens cholera.

Dit is niet geschied vanwege het groot aantal lijders in Batavia. In Tandjong Priok hadden zich eenige gevallen voorgedaan en 't is met het oog op de buiten Batavia wonende menschen.

Onder het „Stadsnieuws" in „De Javabode" lezen wij:

„Af en toe kwamen er in den laatsten tijd hier ter stede weer gevallen van cholera voor, doch uitsluitend en alleen onder nog niet ingeënte personen, en alleen onder die soorten van bewoners, die zich het meest onwillig daartegen betoonden bij de massale inentingen in Mei, n.l. bij Europeanen, Arabieren en Chineezen.

Met allen nadruk willen wij nogmaals wijzen op het groote succes, dat door de inentingen verkregen is, en het onverantwoordelijke gedrag van hen, die, door zich aan dat kleine ingrijpen niet te willen onderwerpen, steeds weer een gevaar voor de samenleving opleveren, omdat bij hen weer een nieuwe epidemie kan beginnen. Voortaan is er iederen dag gelegenheid om ingeënt te worden tegen cholera, gratis, in het bureau van den Gezondheidsdienst, zooals in een advertentie van dit blad nader omschreven wordt.

Laten nu dan die klassen van inwoners, die boven werden genoemd en onder wie juist zoo velen voorkomen, die prat gaan op hun intellect, het goede en verstandige voorbeeld hunner inlandsche stadgenooten volgen, en ophouden een gevaar voor de bevolking te zijn".

De Padangsche correspondent van bovengenoemd blad seint:

Wegens het heerschen van pokken mag de bemanning van de „Kleist" niet meer aan wal. Daardoor is Padang verstoken van muziek, bij gebrek aan een ander korps.

Het verzet in Pasir.

Bij een nieuwe ontmoeting met de opstandelingen in Pasir sneuvelde onzerzijds één mindere en werd luitenant Nieuwland zwaar gewond.

Volgens een correspondent van het „Bat. Hand." ageeren er thans tegen de opstandelingen 9 groepen, teazmen plus minus 160 man.

Het commando over deze groepen wordt gevoerd door kapitein Frankamp.

Schoolnieuws.

Den 4en October zal de tweede openbare Hollandsch-Inlandsche school te Batavia worden geopend. Zij zal voorloopig gevestigd zijn in de dienstwoning, thans aangewezen aan het hoofd van de tweede Europeesche gemengde school aan den Schoolweg.

Te Tamansari, ter hoofdplaats Bondowoso der residentie Besoeki, zal een 21e inlandsche school der 2de klasse worden opgericht, waarvoor een bedrag van ruim *f* 6400 beschikbaar is gesteld.

Ten voordeele van de Hollandsche-Maleische school werd te Padang gedurende een week een Pasar Malem gehouden. De opbrengst was bevredigend.

Wijziging der Inkomstenbelasting.

De „Jav. Crt." van 7 Sept. j.l. behelsde een wijziging van de ordonnantie tot heffing eener inkomstenbelasting en wel in dien zin, dat de vrijstelling van belasting voor het gedeelte van het inkomen, hetwelk de belastingplichtige aan zijne in Nederland wonende echtgenoote doet toekomen, komt te vervallen en dat bij de berekening van het belastbaar jaarlijksch zuiver inkomen en bij de heffing van die belasting naar de jaarlijksche overwinst van naamlooze vennootschappen en andere lichamen, niet in aanmerking komt het aandeel in de winst, dat aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië anders dan als aandeelhouder toekomt.

Legermanoeuvres.

De „Javabode" schrijft:

„We vernemen, dat de groote manoeuvres dit jaar worden gehouden in de Preanger tusschen 15 en 22 dezer.

Een groote legerrevue van alle Java-troepen zal de slotapothese vormen voor deze manoeuvres".

Naar aanleiding hiervan merkt het „Soer Hbld." o.m. op:

„Wij stonden een paar dagen geleden met gebogen hoofd voor den officier van justitie, omdat wij beschuldigd werden gewag te hebben gemaakt van een troepenverplaatsing van 20 man. Aangezien wij reeds een boete van *f* 200 te pakken hebben, belooft de nieuwe straf nog heel wat ergers. Is de justitie billijk, dan zal de „Javabode" veroordeeld moeten worden verhoudingsgewijze tot een som, die het arme officieuse blad niet op, maar ver over den rand van den ondergang zal brengen".

Militaire Aviatiek.

In het „Bat. Nieuwsbl." lezen wij:

„Uit het succes, onlangs door onzen kranigen vlieger, luitenant Ter Poorten in Amerika behaald, valt af te leiden, dat de zending, aan de commissie Visscher-Ter Poorten opgedragen — aankoop van watervliegtuigen — als geslaagd mag worden beschouwd en men dus binnenkort alhier de vliegtuigen over land en zee zal zien waren. Het pas verschenen „Wetenschappelijk Jaarbericht" meldt, dat als tijdelijke legeruitbreiding zal worden opgericht een Proefvliegafdeeling.

Het personeel dezer afdeeling zal bestaan uit:

1 kapitein van den generalen staf (commandant):

2 1e of 2e luitenants, 2e onderluitenants of lagere onderofficieren (vliegbestuurders of leerlingen idem);

4 adjudant-onderofficieren of lagere onderofficieren (monteurs);

2 Eur. korporaals of fuseliers (hulpmonteurs);

4 ongegradueerde Inlandsche militairen.

Als commandant zal optreden de kapitein Visscher van den generalen staf. De vliegers zullen hier worden opgeleid door luitenant Ter Poorten, die blijkens zijne prestaties daartoe zeker alleszins bekwaam moet worden geacht.

Waar echter het andere Europeesche personeel vandaan moet komen, gezien het heerschende te kort allerwege, is nog een raadsel!

„Zou het geen aanbeveling verdienen, vragen wij, indien het legerbestuur een oproep richtte tot de burgers, om onder hen elementen voor de vliegkunst te recruteeren?

Waarom moeten al de bedoelde personen perse actieve militairen zijn?" zoo vraagt het blad.

De Raadsverkiezingen te Semarang.

Bij de aanstaande raadsverkiezingen zal het hard tegen hard gaan. Scherp staan de partijen, aan de eene zijde de Semarangsche Kiesvereeniging, aan de andere „Insulinde" en de Socialisten tegenover elkander. Er is geen sprake meer van eenige samenwerking tusschen deze partijen, van eenig compromis tot verdeeling van de vacante zetels onderling.

„Insulinde", dat zich tegenwoordig „nationaal-democratisch" noemt, en de Socialisten, die internationael-democratisch zijn, hebben zich juist vereenigd (niet ten genoegen van alle Socialisten), om te trachten elken zetel, welke nu vacant is, te doen bezetten door een der hunnen.

Rubberplanters-Vereeniging te Bandoeng.

De Algemeene Vergadering van de rubberplantersvereeniging zou den 22 September in het gebouw van de Societeit „Concordia" te Bandoeng gehouden worden met de volgende agenda:

1. Vaststelling van de Notulen van de vorige Vergadering.
2. Ingekomen en uitgegane stukken.
3. Mutaties in de Ledenlijst.
4. Beschouwingen van Dr. K. Gorter, directeur van het West-Java Proefstation.
5 Voorstel tot het instellen van een Informatiebureau voor alles wat de cultuur en de bereiding van rubber betreft.
6. Voorstel betreffende de vragenlijsten en het houden van speciale enquêtes over punten van belang.
7. Bespreking van de aan de leden in druk aangeboden studie over de waardebepaling van heveaboomen.
8. Wat verder ter tafel zal worden gebracht.

Soekaboemische Landbouwvereeniging.

Bovengenoemde vereeniging zou de algemeene vergadering houden op 20 September in de societeit Soekamanah te Soekaboemi.

Behalve de gewone punten van de agenda, zou de heer A. R. W. Kerkhoven, de vice-voorzitter der vereeniging, mededeelingen doen over verderen spoorweg- en tramwegaanleg in de Preanger-regentschappen.

De Handelscommissies.

De „Javabode" schrijft:

„De heer D. M. G. Koch, waarnemend chef van de afdeeling Nijverheid en Handel aan het Departement van L. N. en H., is dezer dagen gereed gekomen met de voorloopige besprekingen ter voorbereiding van de instelling ook te Soerabaja van een commissie uit den handel. Het plan was dergelijke commissies in te stellen te Batavia, Semarang en Soerabaja. Uit hen zou een centrale commissie worden gekozen, zetelende te Buitenzorg, waarvan de afd. N. en H. het secretariaat op zich zou nemen.

De taak der commissies zou zijn den toestand op te nemen, die vermoedelijk na den oorlog zou ontstaan en in verband daarmede tijdig bij de regeering de gewenscht geachte voorstellen in het belang van den handel voor te brengen.

De heer Koch heeft te Soerabaja verscheidene kopstukken van den handel gepolst over dit plan en over hun bereidwilligheid om eventueel in een dergelijke commissie zitting te nemen. Het plan is van alle kanten besproken en, naar het „Soer. Hand." meldt, zijn daarbij bezwaren geopperd in denzelfden geest als het blad ontwikkelde naar aanleiding van het artikel van K. in de „Javabode" over de samenwerking van den handel met de regeering.

Begrijpelijkerwijze bleek de handel niet geneigd privé-inlichtingen ter beschikking van het algemeen te stellen. De heer Koch gaf ten opzichte van het bezwaar, dat het plan den schijn wekt alsof de bedoeling zou voorzitten het initiatief van den handel over te dragen op de afdeeling H. en N., te kennen, dat dit geenszins in de bedoeling lag. Hem waren echter bij de besprekingen nieuwe gezichtspunten geopend, die hem aanleiding zullen geven de plannen nader uit te

werken en eventueel op een gewijzigde regeling het oordeel der regeering te vragen.

Zoover is de zaak hier gevorderd; wij hebben thans af te wachten wat daaruit worden zal", aldus het „Soer. Hbld.".

—

PERSONALIA.

—

Aanval op Dr. Vos.

De Civiele en Militaire Gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden seinde 4 Sept. j.l.:

Verv. s. 28 Augustus.

Off. van Gezondheid Vos bij inenting bevolking Pira niet levensgevaarlijk gewond door Atjehschen jongen; Vos was zeer populair bij bevolking; had laatste tien dagen ruim 14000 lieden gevaccineerd, w.o. alle geestelijken en hoofden; patiënt buiten gevaar; dader door Atjehschen landschapsoppasser neergeslagen.

Nieuwe Resident van Djambi.

De „Javabode" schrijft:

Ter vervanging van den nog slechts 2 jaren geleden opgetreden resident van Djambi, die met ingang van 2 December a.s. eervol ontslag uit 's lands dienst heeft verzocht, zal waarschijnlijk benoemd worden de eenige maanden geleden van buitenlandsch verlof teruggekeerde assistent-resident H. C. E. Quast, die thans te Sawahloento in de residentie Sumatra's Westkust geplaatst is.

Controleur Goedhart.

De dezer dagen aan den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden verleende machtiging om den controleur O. M. Goedhart met speciale werkzaamheden te belasten, is uitgelokt door den regeeringscommissaris W. J. Coenen.

De heer Goedhart, die in 1896 in dienst trad, is gedurende zijn geheelen diensttijd in het gouvernement Celebes geplaatst geweest en ook zijn vroegere betrekkingen van controleur voor de politieke aanrakingen met de inlandsche zelfbesturen aldaar, een uitnemend kenner van de toestanden en verhoudingen in Zuid-Celebes.

Sedert eenige jaren is hij belast met het bestuur over de onderafdeeling Wadjo der afdeeling Boni.

In zijne nieuwe functie wordt hij ter hoofdplaats Makassar geplaatst.

Het ontslag Resident van Drongelen.

Den resident van Kediri, den heer H. A. van Drongelen, is met ingang van 2 December a.s. eervol ontslag uit 's lands dienst verleend.

Dit is niet geschied, zegt de „Nwe Soer. Crt.", omdat genoemde resident zich niet meer in staat acht zijn betrekking behoorlijk te vervullen, of naar het liefelijk Haagje terug verlangt, maar wegens een conflict met de Directie van B. B., die, naar men zegt, den heer Van Drongelen niet bepaald mag!

Handels-mutaties.

De heer Jonkheer N. J. Westpalm van Hoorn van Burg, procuratiehouder van de Ned.-Ind. Handelsbank te Cheribon, wegens ziekte met verlof te Bandoeng, is thans geheel hersteld. Spoedig zal hij de werkzaamheden hervatten.

De heer Kolmann wordt dan naar het kantoor te Soerabaja overgeplaatst.

Op dienstreis.

Door den algemeenen adviseur van het Havenwezen, tevens hoofd der afdeeling voor havenaangelegenheden bij het departement der Burgerlijke Openbare Werken, den heer Wouter Cool, is begin Sept. j.l. een dienstreis naar Palembang aanvaard.

Eens uitblazen!

Het hoofd van het marine-departement zou voor enkele weken met binnenlandsch verlof gaan.

Naar de „Javabode" vernam zou de heer Pinke dit verlof te Soekaboemi doorbrengen.

Suriname.

De ontwerp-begrooting tot definitieve vaststelling van de Surinaamsche begrooting, is aan de Tweede Kamer toegezonden. Het was te verwachten, dat de tijdsomstandigheden den Minister zouden dwingen met krachtige hand het snoeimes te zetten in de in de kolonie voorloopig vastgestelde begrooting. Tot zuinigheid kon men zich niet bepalen; bezuiniging was noodig om de bijdrage van het zwaarbelaste moederland zoo klein mogelijk te maken. Men zal in de kolonie begrijpen, dat men den zwaren druk van den wereldoorlog niet kan ontgaan en dat de Regeering niet anders kon en mocht handelen.

Ongelukkig schijnt ons daarginds belastingverhooging niet wel mogelijk; ook van een belasting op oorlogswinsten zal wel geen sprake kunnen zijn, omdat die daar wel niet gemaakt zullen zijn, althans niet in noemenswaardige mate. Men gaat dus een mageren tijd te gemoet.

Bij gebrek aan een aanwijzing vanwege den gouverneur in welke richting ware te beperken, wanneer het plan-Idenburg zou moeten worden doorgevoerd, heeft de minister die verminderingen moeten aanbrengen zonder daaromtrent het gevoelen van den landvoogd te kennen. Voor overleg ontbrak de tijd: het is dus niet uitgesloten, dat wellicht andere verminderingen — en misschien zelfs tot hooger bedrag — hadden kunnen plaats hebben. De minister heeft getracht de grenzen, èn van het plan-Idenburg èn van de Rijksbijdrage zooveel mogelijk te bereiken. De bedoeling is om den gouverneur te doen zien, hoeveel het moederland onder de tegenwoordige omstandigheden beschikbaar mag stellen om den kolonialen dienst met vermijding van wat naar weelde zweemt, gaande te houden. Het zal dan 's landvoogds taak zijn om te overleggen en vast te stellen, op welke wijze hij de toegestane bedragen in het belang der kolonie wenscht te besteden, zich daarbij zooveel mogelijk onthoudende van maatregelen, welke tot overschrijding der toegestane kredieten zouden kunnen leiden.

Volgens de raming van den Minister zullen de gewone uitgaven bedragen ƒ 3.349.848, de eigen middelen ƒ 3.103.511, het huishoudelijk tekort ƒ 246.337.

Niettegenstaande de aangebrachte verminderingen is de Rijksbijdrage toch nog hooger gebleven dan die van 1915, hetgeen niet vermeden is kunnen worden, daar de begrooting is moeten worden bezwaard met ƒ 180 000 wegens rente van de Surinaamsche leening 1915.

De meeste verminderingen spreken voor zich zelf. Omtrent den post „Nieuwe werken tot verbetering van straten te Paramaribo en te Nieuw Nickerie", zegt de Minister: Men zal zich in verband met de tijdsomstandigheden te Paramaribo moeten beperken tot het onderhouden van de bestaande straten en wegen en tot het verbeteren van de afwatering. Daar het wellicht niet mogelijk is om vóór 1916 aangevangen nieuwe werken tot verbetering eensklaps te staken zonder het nu reeds uitgevoerde werk te bederven, heeft de minister niet het geheele bedrag ad ƒ 15000 geschrapt, maar dit tot ƒ 1500 teruggebracht.

Wanneer men rekening houdt met de groote moeilijkheden, wegens de zware regens en de soms zeer langdurige droogte, aan het onderhoud der niet geplaveide straten verbonden, mag men wel betwijfelen of de toegestane som voldoende zal zijn om te voorkomen, dat het reeds uitgevoerde werk bederft. Wij voorzien dan ook dat de auto's te Paramaribo in 1916 op stal zullen moeten blijven.

* * *

Men is in Suriname niet gelukkig met de maatregelen om de creolenbevolking weer tot landbouwarbeid te brengen: het comité tot stichting van een landbouwleerlingen-kolonie stelt zich voor een „peperdure" instelling in het leven te roepen, die geen waarborgen biedt voor succes; in vorige nummers van dit weekblad hebben wij daarop de aandacht gevestigd. Onder het hoofd „Een dure geschiedenis" wijdt „De Surinamer" van 5 September een artikel aan den cursus ter verkrijging van een akte landbouw:

„De districtsonderwijzers, die aan den cursus deelnemen, ontvangen elke week voor verblijfkosten ƒ2.50. Hierover willen wij niet veel zeggen, ofschoon het ons niet recht duidelijk is, dat iemand, die om eigen voordeel voor de landbouwakte studeert, welke zijn salaris met minstens ƒ 300.— 's jaars zal vermeerderen, zijn verblijfkosten moet vergoed krijgen.

Deze heeren hebben tweedens vrije passage naar en van de stad. Hiermede zou men vrede kunnen nemen, werd van de algemeene gelegenheid gebruik gemaakt. De onkosten zouden weinig of niets bedragen. Dit echter geschiedt niet. Voor hen wordt een speciale gelegenheid gemaakt. En of deze geld kost? Men oordeele.

Van het district Saramacca nemen vier onderwijzers aan den cursus deel. Om hen nu naar en van de stad te brengen, werd eerst ƒ 40 (zegge veertig gulden) per week betaald. Toen vanwege het Landbouwdepartement de opmerking werd gemaakt, dat dit toch wat te duur was, werd iemand gezocht en gevonden, die het voor ƒ28.50 per keer zou doen.

De reis- en verblijfkosten van deze vier onderwijzers bedragen dus per week ƒ 28.50 + (4 × ƒ 2.50) = ƒ 38.50.

De landbouwcursus zal twee jaren duren. Rekenen wij op 44 lessen per jaar, dan krijgen wij het volgende: 44 × ƒ 38.50 = ƒ 1694, rond ƒ 1700 's jaars. Dit nu tweemaal genomen geeft de som van ƒ 1700 × 2 = ƒ 3400.

Behalve deze zijn er nog andere districts-onderwijzers, die ook per bijzondere gelegenheid komen. Zoo weten wij, dat er elke week een motorboot door de Vaartuigen moet beschikbaar gesteld worden. De huur van een boot bedraagt ƒ 25 à ƒ 30. Wij krijgen dus ook hier ongeveer eenzelfde som.

Nu vragen wij toch in gemoede, of deze uitgaven verantwoord zijn? Of het aan een arme kolonie — dit is immers Suriname — past zoo royaal te zijn.

Men kan zich hier niet ter rechtvaardiging beroepen op de noodzakelijkheid of zelfs op het nut. Want ook zonder de districts-onderwijzers zou de cursus een voldoend aantal leden tellen, waaruit later de landbouwonderwijzers voor de districten kunnen genomen worden.

Hierbij komt nog, dat het nog best kan gebeuren, dat de akte niet behaald wordt. Wij hebben reeds hooren zeggen, dat het aantal cursisten, hetgeen de akte zal behalen, niet bijster groot zal wezen. De studie voor de akte landbouw is zeer zwaar; in het moederland staat zij bijna gelijk met die voor de hoofdakte.

Zoo ziet men, dat de landbouwcursus, hoe nuttig in zich, een dure, te dure geschiedenis voor de kolonie is.

Wel goed zou het wezen, dat de Kol. Staten eens een zuiver overzicht van de onkosten vroegen en tevens verzochten om aan deze noodelooze uitgaven een einde te maken.

Binnenkort wordt hunne medewerking weer ingeroepen voor verhooging der Kol. inkomsten. Men beginne nu eerst en vóór alles met te bezuinigen, waar kan en moet bezuinigd worden."

Het te Paramaribo verschijnende blad „Het Onderwijs" neemt in zijn nummer van 8 September dit artikel over „om er zooveel mogelijk bekendheid aan te geven", en voegt er het volgende aan toe:

„In hoofdzaak kunnen wij ons met deze beschouwingen vereenigen. Waar zijn de waarborgen, dat dit vele goede geld niet zal zijn vermorst? Wij gelooven in den mensch, wij gelooven dat een edele drang naar verheffing in de landbouwonderwijsrichting vele districtsonderwijzers naar den landbouwcursus drijft; maar wij gelooven ook, dat er onder zullen zijn, die den overtocht zich laten welgevallen en die de ƒ 2.50 zullen opstrijken onder de leuze der

levenswijsheid: „Men moet het goede nemen, waar men het vindt!” — die zullen redeneeren: „Wat is ons gouvernement toch goed; vroeger waren wij gedoemd onze Zondagen in districtsverveling door te brengen; nu lacht de stadsverstrooiing ons elke week vriendelijk tegemoet; met die rijksdaalder zullen we ons zoo goed en zoo kwaad als het kan zien te vermaken, en den cursus nemen wij er op den koop toe bij.” „Een mensch is nu eenmaal een mensch!”

Vier en dertig honderd gulden (*f* 3400) alleen aan overtocht- en verblijfkosten in twee jaar voor vier problematieke landbouwakten, het is inderdaad veel.”

* * *

Het Departement van Koloniën ontving een telegram uit Suriname, meldende, dat er „in het middengedeelte van Paramaribo” een hevige brand heeft gewoed, waardoor acht huizen in de asch zijn gelegd. Het had weinig meer gekost om in plaats van het „midden gedeelte van Paramaribo” de straat te seinen.

Een zoo vaag telegram heeft geen nut; het maakt nooodeloos de vele in Nederland wonende Surinamers ongerust. Gelukkig brengt de „N. R. Ct.” van 17 October een vollediger bericht:

„Volgens hier te lande ontvangen particuliere berichten, heeft de brand te Paramaribo gewoed in de Wagenwegstraat. De groote bakkerij van den heer Abrahams is mede in de vlammen opgegaan. Het vuur, dat snel om zich heen greep, veroorzaakte een paniek in de stad. Persoonlijke ongelukken hebben er niet bij plaats gehad. Militairen namen aan het blusschingswerk deel.”

Hiermede is althans de onzekerheid omtrent de plaats weggenomen. October is de droogste maand. Geen wonder, dat de brand paniek veroorzaakte. Iedereen weet er bij overlevering van de groote vuurrampen van 1821 en 1832.

Curaçao.

Volgens de jongste berichten was het begin September j.l. op Curaçao noodweer, heerschte er stikkende hitte, afgewisseld door onweersbuien met veel bliksem en weinig regen. Op Bonaire zijn huizen omgewaaid, boomen ontworteld, kuilen in den grond geslagen. Gelukkig heeft het er daar ook goed bij geregend. In twee uur tijds viel op Kralendijk 37, op Rincon 21 m.M.

* * *

De „Amigoe” van 28 Aug. j.l. wijdt onder de „Kerkelijke Berichten” een In Memoriam aan Moeder Ursuline, waaraan wij het volgende ontleenen: „Gisteren is de Zeereerw. Moeder Ursuline, Overste van het St. Elizabeths-gasthuis, zacht en kalm in den Heer ontslapen. Haar ontwaken zal heerlijk geweest zijn, want haar zalige dood was het christelijk einde van een welbesteed leven in liefde.

Onder het drie-en-dertig-jarig bestuur van Moeder Ursuline heeft het Gasthuis zich prachtig ontwikkeld en is uitgegroeid tot de mooie, grootsche stichting, waarop Curaçao trotsch mag zijn. Bij de uitbreiding der gebouwen, of het moderniseeren der verpleging, liet Moeder zich in alles leiden door het advies der Geneesheeren, die steeds bij Haar de volle waardeering vonden van hun voorstellen en plannen.

Niet slechts de Eerw. Zusters zullen treuren over het smartelijk verlies van zulk een goede Moeder, ook de armen zullen haar missen. Door haar langdurig verblijf in ons midden kende Moeder Ursuline de geheimen der armoede en deed in stilte zeer veel goed.

Haar naam zal nog lang met eere worden genoemd, haar geest de Zusters blijven bezielen.”

* * *

In de „Amigoe” van 4 Sept. j.l. lezen wij:

„Er breken betere tijden aan voor Curaçao. De phosphaat-ontginning gaat, reeds nu in oorlogstijd, zeer geregeld haar gang. De booten, welke phosphaat komen halen, volgen elkander snel op.

Een paar honderd man heeft daardoor werk en brood.

De raffinaderij gaat nu eerstdaags beginnen en heeft een paar duizend krachten noodig.

Nu ontvingen we weder van den heer C. S. Gorsira JPEzn. de volgende verblijdende mededeeling:

Mijne Heeren.

Van de Directie der Eerste Sisal Cultuur Mij. kreeg ik bericht, meldende, dat de maatschappij de proef met Sisal zal doorzetten en daartoe de huur der gronden op de plantage „Mount Pleasant” heeft verlengd. Met behulp van het Gouvernement zal de aanplant tot 300 H.A. worden uitgebreid. Tot Administrateur is benoemd de Heer J. van Puffelen, die reeds op Java in de sisal-cultuur is geweest en van wien dus kan worden verwacht, dat hij met de door hem reeds op dat gebied opgedane ondervinding de Cultuur hier tot haar recht zal doen komen.”

Van de drie grootbedrijven, welke ons hoofdeiland thans rijk is, is alleen de laatste, de sisalcultuur, afhankelijk van den regenval; de werkloosheid zal dus in het vervolg bij slechte jaren niet meer zoo algemeen zijn, als zij dit jaar was.

Wij gaan een mooie toekomst tegemoet, vooral omdat bij al deze grootbedrijven, bij de petroleum-raffinaderij wel het meest, scheepvaart en kolenhandel ook in bloei zullen toenemen.

De stoffelijke welvaart zal er dus algemeen bij winnen. Men zij op zijn hoede, dat het geestelijk welzijn der bevolking er niet onder lijde. Zedelijkheid, spaarzin, matigheid bij ontspanning en in het gebruik van sterken drank, moeten worden bevorderd, in één woord het godsdienstig leven bij de bevolking worden ontwikkeld.”

* * *

De Groep Nederlandsche Antillen heeft haren leden 3 Sept. j.l. een echt Hollandschen avond aangeboden, daartoe in staat gesteld door de bereidwillige medewerking van den heer H. L. Bierman, kapitein-commandant der troepen. De „Amigoe” schrijft daarvan o.m.:

De nieuwe militaire sociëteit in het Waterfort was om half negen prop en propvol met dames en heeren, toen onder de tonen van het Wilhelmus de H.E.G. Heer Gouverneur werd binnengeleid door de Commissie van ontvangst, Dr. M. C. Henriquez, en den Heer H. J. Th. Boomgaart. De wn. Voorzitter, Pater Wahlen en de Secretaris, de Heer Chumaceiro, ontvingen Mr. Th. I. A. Nuyens bij den ingang van het gebouw. Z.H.E.G. was vergezeld van zijn militairen adjudant, Luitenant H. de Vries.

Na den welkomstgroet en een kort inleidend woord van den Voorzitter begon de kapitein zijn lezing met een kort overzicht van het tijdvak van Heutsz, het glorietijdperk van Nederland in Atjeh, dat onder het militair bestuur van dezen Generaal tot rust kwam. Volbloed militair en oprecht Nederlander, sprak Kapitein Bierman met den gloed der overtuiging over het dikwerf heldhaftig optreden van het Oost-Indisch leger en het weldoende beschavingswerk van Nederland in Indië.

Na Atjeh kwam Sumatra's Westkust aan de beurt. Kapitein Bierman sprak als een goed kenner van land en volk, die alles zelf gezien had en meegeleefd.

Een luid applaus bedankte den spreker voor zijn onderhoudende en hoogst belangrijke lezing.

Met een enkel woord bracht Pater Wahlen hulde en dank aan den kapitein.

* * *

De eerste lijst der op Curaçao geopende inteekening ten bate van het Fransche Roode Kruis is, volgens eene door den consulairen agent van Frankrijk openbaar gemaakte opgaaf, 6 Sept j.l. afgesloten met een bedrag van *f* 729.

* * *

Het Curaçaosche Weekblad „De Wekker” is met zijn nummer van Zaterdag 11 Sept. l.l. den 36en jaargang ingetreden.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Haat zaaien. R. M. S. Soerio Koesoemo uit Djokdja schrijft het volgende in de „Goentoer Bergerak”: De „Preanger Bode” is zeker geen vriendin van de Javanen, maar laf is het van haar, om ons verdacht te maken op een manier, waarover een „oud wijf” zich nog schamen zou. Na eerst de regeering opgezet te hebben om den Soloschen „schuilhoek”, waar zich te voren „een kern” had gevormd, schoon te vegen, schrijft zij van onze beweging: „Haat is de grondtoon, vijandschap en verzet het doel.” Nu zeg ik op mijn beurt: de Indische pers over 't algemeen voert een campagne tegen onze beweging. Zij oefent er een critiek op uit, die alles behalve opbouwend is. Integendeel: „Haat is de grondtoon, vijandschap en verdeeldheid het doel.”

Moraal: Als er tusschen twee naties sprake is van haat, dan moet daarvoor een reden zijn. Geen gevolg zonder oorzaak en een oorzaak zonder gevolg heeft geen reden van bestaan. Ik heb nota bene deze geleerdheid van het Westen geleerd. Het Oosten leert ons: niets is iets, dat niet bestaat, niets kan dus geen iets voortbrengen, omdat niets niet bestaat. Uit niets komt niets.

Als haat iets is, dan moet hij ook uit iets zijn oorsprong vinden. Dit is duidelijk genoeg, maar ik vrees, dat de „Preanger Bode” met haar hersens van „niets” dit niet snapt.

Beter les te geven voor leege banken dan aan Javaansche kinderen. Ik verwacht weer een delict — schrijft Tjapi in hetzelfde blad — want wat ik vertellen wil, is de zuivere waarheid; en daar schijnen de autoriteiten en autoriteitjes nu eenmaal niet tegen te kunnen.

Europeesche school te Klaten.

Begin van den nieuwen cursus, dus toestrooming van de leergrage jeugd.

Voor Javaansche kinderen waren er — wat een weelde! — vijftien plaatsen open. Ergo werden door den betrokken assistent-resident vijftien kinderen op de voordracht geplaatst.

Lijst naar den Resident. Gefrons van HoogEdelGestrenge's wenkbrauwen. Schrappen van zes kinderen, die niet kieskeurig genoeg zijn geweest bij de keuze hunner ouders. Het is immers beter, dat les gegeven wordt voor leege banken, dan dat de ontwikkeling dezer landen niet „geleidelijk” gaat.

Ik geef den resident — alzoo Tjapi — groot gelijk. Z.H.Ed.Gestr. had natuurlijk nachtmerries over een geleerd proletariaat, ontwrichting der maatschappij et tutti quanti!

„De heer van Geuns en het Recht”. Hierover schrijft de „Oetoesan Hindia.” Het blad prijst den Gouverneur-Generaal Idenburg, daar deze de vervolging van 't „Indisch Militair Tijdschrift” en van het „Nieuws van den Dag v. N.-I.” gelast heeft. De Officier van Justitie had uit eigen beweging daartoe niet

willen overgaan. En nu komt die van Geuns („Hij zij door God vervloekt") — alzoo de O. H. — daartegen optreden op een wijze, alsof hij zijn zinnen kwijt is geraakt. Hij beweert n.m., dat de Gouverneur-Generaal „toegegeven heeft aan een gemoedsopwelling en zijn verstand heeft laten rusten." Deze woorden houden een beleediging in aan het adres van den vertegenwoordiger der Koningin, welke zeker niet mag worden toegelaten. De schrijvers, die nu vervolgd worden hebben ons, Inlanders, ontegenzeggelijk gegriefd en beleedigd, en dan doet het er niet toe, of zij volgens van Geuns „seditieuze neigingen voorstonden." Dat van Geuns de partij opneemt van die schrijvers, is wel een bewijs, dat hij een Javanen-hater is. De redactie scheldt hem verder uit voor beest, schurk, schavuit, enz., omdat de heer van Geuns betoogd had, dat al die zoogenaamde ontstemming over de bewuste artikelen terug te brengen is tot „een klein hoopje schreeuwers", dat „de Gouveraeur-Generaal buigt voor het geschetter „van eenige Inlandsche schreeuwers en allen, die de nood- „zakelijkheid van een krachtig bewind inzien, een klap in „het gelaat geeft, dat het is een onduldbare zwakheid „van den Landvoogd, een concessie aan een hoop schreeu- „wers, die als zij kans zien, morgen aan den dag tegen „het Nederlandsche gezag zullen opstaan." De redactie hoopt, dat de wet zich spoedig met 's mans schurkerijen bemoeien zal. Zij zegt verder, dat de heer van Geuns zich vergist, als hij meent, dat de regenten, hoewel bewust, dat de inhoud van die artikelen juist is, zich daarvan toch niets aantrekken. Ook het geduld van de regenten raakt eenmaal uitgeput; en als er dan mik mak komt, zal hij de eerste zijn, die wegloopt. Maar dan zal hij ook de eerste zijn, die opgevat wordt, niet om hem te dooden, maar om hem in een stal aan den ketting te binden. De Gouverneur-Generaal Idenburg, die zoo door van Geuns gelaakt wordt, is volgens de O. H. feitelijk de band, die Indië met Nederland verbindt. Als die band verbroken wordt, zal een stroom (b a n d j i r) van bloed over Indië, ook over Van Geuns komen.

In een ander stuk wordt de hoofdredacteur van het Nieuws van den Dag aangevallen met een vloed van scheldwoorden. In een onderschrift verklaart de schrijver, dat de Inlander „h e u s c h" zeer geduldig en vreesachtig van aard is, dat hij niet onbeschoft is, als hij maar niet geplaagd wordt.

Een s a n t r i heeft in hetzelfde blad (de O. H.) op giftige wijze zijn gemoed uitgestort. De heele p e s a n t r e n werd daardoor in opschudding gebracht. De medesantris hielden met hunne studies op. Ach, de Javaan heeft niet om recht te smeeken, noch minder het af te dwingen. Hij heeft niets te verwachten. Hij heeft het slechts geduldig te verdragen, dat allerlei beleedigingen, beschuldigingen en scheldwoorden van het overheerschende ras op hem geworpen worden.

De K a o e m M o e d a zet alle Inlandsche bladen, ook de C e n t r a l e S a r i k a t I s l a m aan, om den Procureur-Generaal te verzoeken den nieuwen hoofdredacteur van het Nieuws van den Dag te vervolgen, omdat deze het niet eens is met „D e L o c o m o t i e f", die naar aanleiding van den strengen eisch tegen M a r c o, in overweging heeft gegeven om ook de Europeesche bladen te vervolgen wegens hun lasteren en schelden op de Inlanders. De volgende uitlatingen van dien hoofdredacteur worden in het blad aangehaald: „Het is niet hetzelfde, „of men een kudde laksche, domme, onontwikkelde men- „schen, wier denkvermogen zoo niet geheel afwezig, dan „toch van allerprimitiefsten aard is, o p z e t tegen zijn „overheerschers, of dat men — zooals het wel eens ge- „beurt — op deze minder goede kwaliteiten van het Indi- „sche ras de aandacht vestigt. Naar onze meening is de „Javaan een kind: stout, grillig, lastig en lui; onbetrouw- „baar en wreed. Niet in staat om voor zich zelf te zorgen, „niet in staat eenig ernstig werk zelfstandig te doen......

„Niet de ondergeschikte heeft vermaningen uit te dee- „len, maar de meester.

„Wij zijn de meester, o, Ethische Locomotief, en „wij zullen dat blijven, zoolang niet de ethische geestes- „richting van u en uwe kornuiten de overhand zal hebben „verkregen."

Moet aldus de „Eereschuld" van Nederland tegenover Indië opgevat worden? vraagt de K a o e m M o e d a? „Wij zullen de meester blijven!........." En dat in deze tijden, waar zoovele Inlanders propaganda maken voor vrijwilligerskorpsen, Inlandsche militie, enz. Wij hebben een diepe minachting voor dezen hoofdredacteur, temeer daar hij in een volgend artikel zoete broodjes bakt, ons weer gaat likken en lieve woordjes gebruikt.

Een ander „dessaman" gaat ook op heftige wijze tekeer tegen bovengenoemd artikel van het N i e u w s v a n d e n D a g. De wonden, die door het wel bekende artikel van het I n d i s c h M i l i t a i r T ij d s c h r i f t geslagen werden, zijn nauwelijks geheeld, door de op last van den Gouverneur-Generaal ingestelde vervolging, of wij worden op nieuw in ons hart getroffen. Weet het N i e u w s v a n d e n D a g dan niet, dat Nederland van het zweet der Inlanders bestaat en dat het Indië slechts met behulp der Indiërs behouden kan? Wie heeft de b r o e d e r m o o r d onder de Inlanders doen ontstaan? O, ondankbare, waar is uwe beschaving? Zoo roept de schrijver uit. Moet het geduld van den Inlander misbruikt worden om hem te vernederen? De Javaansche adel, van M a s tot P a n g e r a n, is tot vrouwen gemaakt. Neen, dit moet veranderen! De anderen moeten ons als hun gelijken beschouwen. Wij moeten er om vragen, het, zoo noodig, e i s c h e n. Wij zijn sterk genoeg. De redactie verheugt er zich over, dat zelfs de „allergeringste" Javaan getoond heeft niet meer als een „ding" behandeld te willen worden. (Deze allergeringste Javaan bewijst evenwel de Hollandsche taal zoo goed te kennen, dat hij een geheel artikel uit de L o c o m o t i e f in onberispelijk Maleisch heeft weten te vertalen.)

WAT DE CHINEES VERTELT.

Inl. Persdelicten. Ook de Chineesche pers geeft beschouwingen over de vervolging tegen Marco. De B i n t a n g T i o n g H o a haalt uit de P e m i t r a n aan, dat de Officier van Justitie Marco als een gevaarlijk en slecht mensch heeft aangeduid. Maar duizenden Inlanders geven hem daarentegen gelijk. En al moge het waar zijn, dat zijn artikelen gevaarlijk waren, „gevaarlijke" f e i t e n zijn evenwel niet aan te wijzen. Iedereen gevoelt 't, dat met deze vervolging een onrecht is gepleegd, en om dit goed te doen uitkomen, heeft T j i p t o een vergadering belegd, welke door honderden Inlanders werd bijgewoond, die daardoor hun blijk van instemming hebben gegeven. Blijkbaar is de straf tegen Marco zoo zwaar mogelijk geëischt, als afschrikwekkend voorbeeld voor anderen, maar zal misschien juist een tegenovergestelde uitwerking hebben; Marco zal nog driester optreden. Alzoo laatstgenoemd blad.

De S i n a r S u m a t r a noemt echter deze protestvergadering de reinste humbug, welke Marco meer kwaad dan goed zal doen. Het Hooggerechtshof zal nu wellicht zijn straf nog zwaarder maken; en dat heeft hij dan aan T j i p t o M a n g o e n K o e s o e m o te danken. Deze oefent een slechten invloed uit op Marco en anderen, die zich daardoor te buiten gaan. Wij, — alzoo de hoofdredacteur — hebben 't reeds lang zien aankomen, dat Marco vervolgd zou worden. Zijn arttikelen in de D o e n i a B e r g e r a k gingen alle perken te buiten; die waren onhebbelijk en grof. Toch hoopte hij voor Marco, dat de Raad hem een lichtere straf zal opleggen, dan de eisch van het Openbaar Ministerie. Schrijver begrijpt Marco niet, deze moest toch weten, dat zulk geschrijf hem ongelukkig zou maken. 't Is z. i. niets anders dan verregaande ijdelheid en reclamezucht, terwijl Marco zegt, dat hij door vaderlandsliefde gedreven werd? Marco wist toch, dat meer en meer landsbetrekkingen voor de landskinderen zijn opengesteld; de gelegenheid voor onderwijs meer en meer toeneemt. 't Is waarlijk niet noodig zich zoo op te winden, zich als 't ware op te offeren. 't Is toch te begrijpen, dat de Regeering geen genoegen kan nemen met zulk opruiend geschrijf en hem moet vervolgen. Als de menschen tot bezinning gekomen zijn, zullen zij inzien, dat het volgen van Marco hen nog ongelukkiger zal maken. Hij heeft aan de Inlandsche beweging en het nationalisme geen dienst bewezen. De redactie hoopt, dat de Inlanders geld bij elkaar zullen brengen om voor zijn vrouw en kinderen te kunnen zorgen, gedurende den tijd, dat hij in hechtenis wordt gehouden.

Zeker, zoo gaat het blad voort, zijn de artikelen van Marco opruiend, maar andere Inlandsche bladen doen in venijnigheid van toon in hun critiek op het bestuur en de bestuursmaatregelen voor de Goentoer Bergerak niet onder. Uit het gerechtelijk verhoor is gebleken, dat vele van deze artikelen door Tjipto geschreven zijn, al beweerde Marco het tegendeel. De houding van Tjipto is allesbehalve correct. Toen het verbanningsbesluit zou worden ingetrokken, beloofde hij zich niet tegen de Regeering te zullen verzetten. Nu gebruikt hij Marco als schild, om zich achter te schuilen. In die protestvergadering heeft hij Marco geprezen en gezegd, dat de revolutionnaire gedachte tot verzet dwingt. Maar woord houden doet hij niet. In die vergadering werd ook de wenschelijkheid geopperd, om de beide nieuwe artikelen in het strafwetboek te doen intrekken. Maar dan zou volgens het blad, van orde en veiligheid niet veel meer terecht komen, en verdere verzwakking van het gezag, ja revolutie en anarchie zouden er het gevolg van zijn. Niettegenstaande de invoering van deze artikelen durven de Inlanders elkaar toch op te hitsen, de eene groep tegen de andere en tegen het bestuur. Waar moet 't naar toe? De Inlanders rekenen daarbij op den invloed van de socialistische leiders in Nederland. Aan hun invloed schrijven zij ook toe de intrekking van het interneeringsbesluit van Tjipto.

De D j a w a T e n g a h beweert, dat bij de behandeling der zaak-Marco gebleken is, dat de Officier in zijn requisitoir op last van den Procureur-Generaal een zware straf tegen den beklaagde had geëischt. De voorzitter en de leden keken er van op, toen zij de voorlezing aanhoorden. De eisch was twee jaren dwangarbeid; het vonnis bepaalde negen maanden. Marco teekende onmiddellijk revisie aan.

De Locomotief aangeklaagd. De S i n P o verwijt aan de Indische regeering, dat zij Marco, het I n d i s c h M i l i t a i r T ij d s c h r i f t en het N i e u w s v a n d e n D a g vervolgt, alleen nadat door de Pers er op aangedrongen werd. Het is niet te ontkennen, schrijft zij, dat Marco in scherpe bewoordingen de Inlanders heeft opgeruid, maar ook wij Chineezen hebben er dikwijls van langs gekregen, o. a. in „D e L o c o m o t i e f", nog wel het orgaan van den Inlander-Vriend, mr. Van Deventer. En daar doet de Regeering niets tegen.

De Indische Regeering wordt in dit stuk met a n g k a u (jij) aangesproken. Commentaar overbodig, om den geest van dit artikel nader aan te duiden.

Vrijstelling van het passenstelsel. Door tusschenkomst van het dagblad „S i n a r S u m a t r a" van Padang werd verzonden een verzoek aan de regeering, middels den Gouverneur-Generaal, om vrijstelling van het passenstelsel. Het verzoekschrift is onderteekend door meer dan 500 Chineezen en Inlandsche ingezetenen.

Van Vreemde Koloniën.

De Armenische gruwelen.

Nog steeds meer nieuwe getuigenissen.

In dezen tijd, waarin de bondgenooten in den oorlog elkander zooveel mogelijk ontzien, mag aan een bericht van Duitsche zijde ten laste van de Turksche autoriteiten meer waarde worden gehecht, dan aan die welke wij, over de uitmoording der Armeniërs reeds gaven, en die ontleend waren aan Eng. dagbladen. De „Neue Züricher Zeitung" geeft uit een brief van een ooggetuige een bevestiging van het onmenschelijke gemartel der Armeniërs. Hij schrijft (verkort):

„Nadat wij eenige dagen rondgedwaald hadden, kwamen wij eindelijk aan het dorp Pajatsjoek. Bij het binnenkomen waren wij verbaasd over de doodelijke stilte. Men zag slechts honden op straat...... Toen wij het dorp verlieten, om iets over het lot van de bewoners te vernemen, vonden wij slechts lijken, verminkt en met opengereten buik, in gruwelijken toestand, langs de wegen geworpen. Men zou nooit geloofd hebben, dat menschen zulke gruwelen konden plegen.

In het dorp Dilleman ontmoetten wij eenige kameraden, die ook moeite deden, om hun familie te zoeken. Zij lieten ons de lijken van kleine kinderen zien, die de Turken gedood hadden. Een groot aantal lijken waren in de waterputten geworpen; anderen was het hoofd afgehouwen of de huid afgestroopt......

Dit jaar was de oogst zeer overvloedig geweest, en de vreedzame bewoners hadden genoeg, om te leven. Dit alles is vernietigd. De T. pasja's lieten de huizen plunderen, om die daarna aan de T. over te laten. De gastvrije bemiddelde Armeniërs, die altijd voor de behoeftigen gezorgd hadden, waren nu zelven genoodzaakt, om een stuk brood te bedelen, om niet van honger te sterven, zoodat de heele rijkdom van de Armeniërs, alles wat hun sedert 300 jaren toebehoorde, volkomen vernietigd is."

Zullen, na dergelijke getuigenissen, Duitschland en Oostenrijk niet hun protest bij de Porte doen hooren? De menschonteerende daden zijn helaas niet meer ongedaan te maken, maar er is nog een overblijfseltje van 't arme volk, kan dat ten minste niet gered worden?

Engeland krijgt de schuld.

Uit een ander vat tapt dr. Rifaat, de leider der Jong-Egyptische beweging, een fel anti-Brit, die de schuld van alles wat nu den Armeniërs te beurt valt, op Engeland overdraagt.

De gruwelen zijn, volgens hem, niet een uitvloeisel van den moordlust der Turken, doch veeleer van de hardhandige onderdrukking van een samenzwering, door Engeland in Armenië aangesticht. Er moest in Armenië een groote opstand uitbreken, zoodra de vloten der geallieerden de Dardanellen zouden hebben geforceerd.

Nemen wij de juistheid van dit bericht voor een oogenblik aan, zou daarin dan nog een verontschuldiging te vinden zijn voor de wijze waarop te werk is gegaan om het gevaar van dien dreigenden opstand af te weren?! Wordt daardoor een massa-moord van schuldigen en onschuldigen verdedigbaar? Wordt daardoor een marteldood aan duizenden voltrokken, goed te praten?

Dr. Rifaat zeide verder, dat hij Talaat-bei, wien de verantwoordelijkheid van de Arm. gruwelen wordt ten laste gelegd, kende als een goed vriend en beschermer van die lieden. Hij zou tot zulke middelen zijn toevlucht niet nemen indien het niet noodig was. De Engelschen hadden den opstand met zorg voorbereid; den Arm. waren wapens en munitie geleverd, ja zelfs politie-uniformen voor de voorloopige in te stellen Arm. regeering. Ongelukkig brak de opstand te vroeg uit en verried een der hoofdsamenzweerders zijn makkers aan de regeering te Konstantinopel. Bij het onderzoek kwamen tal van documenten aan den dag, waaruit bleek, dat de Eng. dezen grootsten opstand, waarvan de geschiedenis van Turkije gewaagt, hadden op touw gezet. Turkije handelt in noodweer. Bovendien is de T. regeering te allen tijde bereid, van de desbetreffende bescheiden kennis te laten nemen door de neutrale openbare meening.

Als Talaat-bei op de bekende wijze getoond heeft hoe een goed vriend en beschermer der Armeniërs optreedt, wanneer een gerucht in hun nadeel tot Konstantinopel doordringt, dan dringt de vraag zich op, hoever, volgens een volksleider als dr. Rifaat, een stadhouder dan wel gaan zou, die geen bijzonder vriend en geen bijzonder beschermer van zijn provincie was?

Is het juist dat de bescheiden betreffende den opstand in kiem voor de neutrale openbare meening te raadplegen zijn, dan zou hierin een taak zijn aangewezen voor den Nederlandschen gezant bij de Porte. Wel is de zaak niet ongedaan te maken, maar het vastleggen van de verantwoordelijkheid is ook een vraag van groot gewicht, en onze vertegenwoordiger kan beginnen met uit te maken of de gegevens inderdaad beschikbaar worden gesteld, en daarover c. q. dan het noodige licht doen opgaan.

Hulp gevraagd.

Maar afgescheiden van het oordeel over de mindere of meerdere mate van schuld van de regeeringen en wellicht van eenige politieke eerzuchtigen onder de Armeniërs, is de wereld geplaatst voor de noodzakelijkheid om hulp te brengen aan de onschuldig getroffenen, die den ramp overleefd hebben.

De Zwitsersche pers bevat een, door hoogleeraren, geestelijken en vele voorname burgers onderteekende oproeping ten bate van die Armeniërs.

Na het gebeurde kort weergegeven en op den toestand van de rampzaligen gewezen te hebben, zegt de oproeping (zie N. R. Ct. 15 Oct. Av. bl. B):

„De ondergeteekenden willen niet alleen het Zwitsersche volk om krachtige hulp tot leniging van den nood, die onder de overlevenden van het ongelukkige Armenische volk heerscht, vragen. Zij achten zich ook verplicht, ten aanzien van de geheele wereld op deze gebeurtenis de aandacht te vestigen en zich tot de openbare meening van alle landen te wenden, opdat tot bescherming van de overlevende Armeniërs onverwijld wordt gedaan, wat op dit oogenblik te Konstantinopel nog gedaan kan worden."

Deze oproep mag in Nederland niet zonder weerklank blijven. Ligt het niet op den weg van de Vereeniging „Moederland en Koloniën" in deze voor te gaan, maar dan ook spoedig en krachtig op te treden? Geven hare statuten haar niet het voorrecht in deze tot iets groots te kunnen meewerken?

Aanslag op Generaal Smuts.

Zoo mag de poging wel worden genoemd, die den 23en September gedaan is om den generaal te lijf te gaan. Over deze gebeurtenis is een officieele bekendmaking verschenen van den Secretary of state for the colonies, waaraan wij het volgende ontleenen: Een op 23 Septr. bij Johannesburg gehouden meeting van de Z.-A. partij werd met groot geweld opgeheven. Bericht was dien ochtend ontvangen, dat een georganiseerde aanval op gener. Smuts zou plaats hebben bij gelegenheid van zijn bezoek aan Newland, waar hij op een meeting zou spreken. De politie nam haar maatregelen.

De aanwezige menigte was 1500 à 2000 menschen, waaronder velen van de laagste klasse, terwijl er waren, die onder den invloed van sterken drank verkeerden. Toen de generaal en zijn partijgenooten op het podium verschenen werd een geschreeuw en gejoel aangeheven, eieren en andere voorwerpen werden in hun richting geworpen.

De lichten op het podium werden uitgedraaid en toen ontstond een algemeen gedrang in die richting, blijkbaar gemunt tegen den generaal. De politie vormde een kring om hem heen en zij slaagde erin hem naar buiten te geleiden, tot bij zijn auto. Maar eenige zijner begeleiders liepen daarbij een zeer hardhandige behandeling op. De chauffeur werd neergeslagen toen hij de automachine in beweging wilde zetten en daarbij werd beproefd den generaal uit zijn auto te halen. Hier en daar kwam 't tot een handgemeen en steenen vlogen in alle richtingen .

De toestand werd zoo dreigend, dat een der politiemannen een revolver in de lucht afschoot. Dit maakte indruk. Wel volgden een paar schoten uit de menigte, maar niemand werd erdoor geraakt. Generaal Smuts kwam te Johannesburg terug, van waar hij naar Pretoria vertrok.

Volgens het officieele stuk, bestaat er weinig twijfel of het grauw zou zijn moordadig plan om een minister van de Kroon te vermoorden volvoerd hebben, ware het geleide niet zoo flink opgetreden.

De handelsbetrekkingen tusschen Japan en Australië.

De Ned. consul-generaal te Melbourne heeft in verband met de pogingen, die van Jap. zijde worden aangewend, om in Australië nieuwe handelsbetrekkingen aan te knoopen, mededeelingen gedaan, die wij hier voegen bij de aanwijzingen, welke wij reeds meermalen hebben meenen te moeten doen, als gids voor den Nederlandschen ondernemingsgeest.

Artikelen van J. oorsprong die op den voorgrond komen zijn glas en aardewerk. De eerste zending vensterglas is kort geleden aangekomen, terwijl in de goedkoope soorten drinkglazen, kopjes en schotels zeer aanzienlijke zaken zijn gedaan. Geëmailleerde keukengereedschappen, koperen „fittings, schroeven, sloten, kranen e.d. ziet men meer en meer van J. herkomst.

„Flannelettes" en soortgelijke textielwaren vinden een gereeden afzet en katoenen kousen, enz., die vroeger grootendeels door Duitschland geleverd werden, komen thans voornamelijk uit J.

De prijs van veiligheidslucifers wordt beheerscht door dien van J. fabrikaat.

Ook in ander opzicht zijn de toestanden voor J. gunstig geweest. De droogte, die in Austr. geheerscht heeft, stelde J. in staat groote hoeveelheden veevoeder, z.a. haver, zemelen, zemelenmeel, enz., te exporteeren tegen prijzen, die voor de verkoopers zeer bevredigend moeten zijn.

Japan—Oost Aziatische eilanden.

Blijkens de J. Staatscourant van 21 Juni j.l. heeft de J. regeering aan de Nanyo Kaisha een subsidie verleend van 280.000 Yen p. j., ten behoeve van haar verbinding met de O.-Aziatische eilanden voor 1916—1918.

Verder werden aanzienlijke subsidies toegekend aan verschillende st. v. maatschappijen, die het verkeer onderhouden met Europa, N.-Amerika en Australië.

Aardig brutaal.

Volgens D. bron heeft de D. gezant te Peking een even eenvoudig als stout middel toegepast om, de waakzaamheid der Japanners verschalkend, zijn nieuwen post te bereiken. Von Hintze was in Amerika, hij had passage genomen op een Noorsch schip, de Japanners wisten dit en hielden alle schepen van die nationaliteit aan. Zij vonden geen spoor van den D. diplomaat en toch kwam deze in de Chineesche hoofdstad aan. Hij had het commando van een dier schepen overgenomen. Bij het bezoek der Japanners geleide hij hen zelf zijn schip rond.

Eenvoudig middel. Toch is het de vraag of het verhaal waar zal zijn. Zal een Noorsche maatsch. zich geleend hebben tot een dergelijke medewerking, die — om een zachte uitdrukking te bezigen — hoogst partijdig is?

Opstand op Formosa.

Een bericht van het St. Petersburgsche Telegraaf-agentschap uit Tokio zou melding maken van een opstand op Formosa. Alle Japansche ambtenaren zouden vermoord zijn. Een strenge onderdrukking van de oproerige beweging zou dadelijk zijn begonnen.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië.

De heer A. D. van der Gon Netscher, chef van het Statistisch bureau der douane, opent de Augustus-afl. van het Tijdschr. voor Nijverh. en Landbouw in Ned.-Indië met een allermerkwaardigste beschouwing, getiteld: De statistiek der Buitenbezittingen van het Encyclopaedisch Bureau", naar aanleiding eener publicatie van dat lichaam over de handelsbeweging der Buitenbezittingen met het buitenland over het jaar 1914.

Met tal van voorbeelden wijst de heer Netscher op de ondeugdelijkheid, de onbetrouwbaarheid dezer „officieele" statistieken, welke met de sedert bijna 100 jaar door het Departement van Financiën uitgegeven (eveneens „offi-

cieele") handelsstatistieken, gemiddeld maar eventjes 100 pCt. zouden verschillen. [1])

Ook constateert de heer N. dat de gewestelijke maandstatistieken van het binnenlandsch verkeer der Buitenbezittingen, die het Encyclopaedisch Bureau sedert twee jaar bezig is uit te geven, nog steeds even weinig waarde hebben als toen de directeur van Financiën, Sprenger van Eyk, er de geregelde registratie bij de douane van afschafte, nu 41 jaar geleden.

Daar het niet is aan te nemen dat het Encyclopaedisch Bureau niet zal ingaan op de krasse beschuldigingen van het Douane-Bureau, zal men goed doen zijn oordeel over een en ander tot zoolang op te schorten.

Nu reeds echter kunnen de ,,onthullingen" van den heer Netscher voor den belanghebbende, hij moge handelsman zijn of econoom, een waarschuwing zijn, om zich niet blind te staren op- en te zweren bij statistische gegevens.

Overigens bevat deze afl.: Gebrek aan meststoffen, door v. d. L. — De ziekte en plagen, van welke de landbouwgewassen in Ned.-Indië te lijden hebben. — Reglementswijziging Bataviasche Vereeniging voor den Rubberhandel. — De prijsvraag van de Internationale Vereeniging voor de Rubbercultuur in Ned.-Indië. — De regenval op Java. — Revue van tijdschriften.

Geneeskundig Tijdschrift voor Ned.-Indië.

Hoofdzakelijke inhoud van afl. 4 jaarg. 1915: Onderzoekingen over pestbesmetting buiten de ratten en hunne vlooien om, door N. H. Swellengrebel. — Over de epidemiologie van de Febris Typhoidea, naar aanleiding van waarnemingen in Deli, door E. P. Snijders. — Eenige vergelijkende gegevens uit de neus-, keel- en oorheelkundige praktijd op Java en in Nederland. Over adenoide vegetaties, door Dr. C. E. Berjamins. — Over het zoogenaamde ,,pseudosucces der vaccinatie", door Dr. G. W. Kiewiet de Jonge. — Een geval van malariapsychose, door Dr. A. J. Salm. — Een geval van reïnfectie bij pest, door E. H. van Loon. (In dit laatste artikel doet de schr. merkwaardige mededeelingen over een Indo-Europeaan van het zuiverst kampongtype, die, in een kort tijdsverloop, tweemaal van pest is genegen (long- en bubonenpest).

In Memoriam.

In Bulletin No. 124—125 van den Bond van Geneesheeren wijdt de redactie waardeerende woorden aan de nagedachtenis van Dr. J. Schülein, onlangs te 's-Gravenhage overleden. Dr. S., als officier van gezondheid voor het Indische leger uitgekomen, verliet weldra den dienst om zich als particulier geneesheer in Indië te vestigen. Hij maakte speciaal zijn studie van de misstanden die bij de geneeskundige verzorging van de Inl. bevolking bestonden en op zijn initiatief werd de Burgerlijke Geneeskundige dienst geschapen. Ook was hij de oprichter (in 1902) van den Bond van Geneesheeren in Ned.-Indië. In 1913 verliet hij den dienst van het gouvernement en vertrok naar Nederland.

Prof. J. A. Grutterink geeft voorts, in No. 42 van ,,Eigen Haard", bij diens portret, een levensbeschrijving van Prof. C. J. van Loon, den 23sten Sept. j.l. te Scheveningen overleden. Na het volbrengen zijner studiën werd van Loon in 1885 benoemd tot ingenieur bij den dienst van het mijnwezen in Ned.-Indië. Wegens ziekte werd hij in 1900 gepensionneerd en benoemd tot hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft. In 1902 ontving Prof. v. L. een opdracht zich naar Suriname te begeven, ter voorbereiding van een onderzoek naar de delfstofhoudende terreinen in het Lawagebied. Zijn belangrijk verslag was voor den Minister aanleiding een millioen gulden voor dat onderzoek aan te vragen, welk bedrag werd toegestaan. De overledene bereikte den leeftijd van 56 jaar.

Tectona.

In het boschbouwkundig tijdschrift Tectona van Aug. j.l. vindt men o.m. de volgende bijdragen:

Is de vorming van eene wildhout-vesterij gewenscht? door H. J. Kerbert. — Nog iets over de cultuur van mahoni en nog wat, door A. E. J. Bruinsma. — Personeel bij het boschwezen, door F. W. Snepvangers. — De eerste boschverkenningen in Noord- en West-Sumatra, door Dr. E. K. Plasschaert. — Een bezoek aan de Gouvernements-houtzagerij Grapang van 1830, door E. H. B. B. — Het oordeel van een Pacific-Coaster over houtaankappen in Ned.-Ind., door E. H. B. B. — Voorspoedige groei van de cultures in 1915, door E. H. B. B. — Concurrenten voor djati-uitdunningsdolken, door E. H. B. B.

Cursorische voordrachten over de Ned.-Koloniën.

In een mededeeling, onder bovenstaand opschrift, in No. 42 van dit weekblad wordt gezegd, dat dezer dagen zou verschijnen (bij W. Versluys te Amsterdam) een boekje, bevattende de lezingen, die in het voorjaar vanwege de Indische Commissie van het Ned. Onderwijzers Genootschap zijn gehouden.

Dit werkje is thans uitgekomen. Onder de generalen titel: ,,De natuurlijke gesteldheid van den Indischen Archipel" bevat het den tekst der volgende voordrachten: I. Geographische inleiding, door R. Schuiling. — II. De geologie van den Indischen Archipel, door E. C. Abendanon. — Het klimaat van Ned.-Indië, door Dr. J. P. van der Stok. — De flora van den Indischen Archipel, door Dr. H. H. Zijlstra Fzn. — Over de fauna van den Indischen Archipel, door Prof. Dr. J. F. van Bemmelen.

Oudheidkundig onderzoek in Ned.-Indië.

Verschenen is het verslag over het tweede kwartaal 1915 van den oudheidkundigen dienst in Ned.-Indië.

Behalve verschillende mededeelingen omtrent den stand van het onderzoek, bevat het verslag een tweetal bijlagen, korte opstellen van Dr. N. J. Krom en Dr. D. K. Bosch. De eerste geeft een aanvulling der ,,gedateerde inscripties van Ned.-Indië"; de tweede schrijft over de stichtingsoorkonde van Tjandi Plaosan.

Het Indologenblad.

In No. 1 van den 7en jaargang schrijft ,,Mus" over een tocht dwars door de residentie Djambi, naar aanleiding van een te voren plaats gehad hebbende moord op den controleur van Korintji.

Een ongenoemde geeft een plaatsbeschrijving van Ambon, welke in een volgend nr. zal worden voortgezet.

Verderd bevat dit Nr. o.a. een artikel over Sir James Brooke, Radja van Serawak, dat eveneens vervolgd zal worden.

Indisch Militair Tijdschrift.

Hoofdzakelijke inhoud van de Aug.-afl.: Grensschieten met G. K.-T., door W. J. Rinkel. — Er is nog een Inlandsche Vijand, door Asymptoot. — Het zilvervlies, door A. W. A. Michielsen. — Nogmaals Kromo Buiten, door Asymptoot. — De staat van oorlog en de staat van beleg, door H. L. la Lau. — Over de scherm- en gymnastiekopleiding in ons leger, door L. — De nieuwe legerformatie, door A. J. C. Jonquière.

,,Moederland en Koloniën".

De vereeniging ,,Moederland en Koloniën" publiceerde in de laatste jaren (met uitzondering van verleden jaar) een reeks aanteekeningen op de Indische begrooting, vóór dat zij in de Tweede Kamer werd behandeld.

Ook nu heeft zoo'n publicatie (naar aanleiding der verschijning van het Indische ontwerp der begrooting voor 1916) het licht gezien.

Het bestuur geeft in een Voorwoord eenige toelichtingen die op deze uitgave betrekking hebben, en dan worden de volgende onderwerpen behandeld:

Algemeene opmerkingen over de Indische begrooting voor 1916, door R. Zuiderhoff. — Justitie (Afdeeling II), door Mr. A. L. E. Gastmann. — Inlandsch onderwijs (Afd. V, onderafd. 120—134), door C. Lekkerkerker. — Financiën (Afd. III), door R. Zuiderhoff. — Binnenlandsch Bestuur op Java en Madura (Afd. IV), door Ch. P. J. Blok. — Gouvernements-bedrijven (Afd. VIII), door K. H. H. van Bennekom. — Oorlog (Afd. IX), door Majoor E. M. Carpentier Alting. — Marine (Afd. X), door oud-kapitein ter zee C. W. de Visser.

De zending en de Engelsche cencor.

In het Maandbericht van het Ned. Zendelinggenootschap (Oct.—Nov.) lezen we het navolgende berichtje.

Op den gedenkdag van het 25-jarig bestaan onzer Deli-Zending, zonden wij een telegram aan de zendelingen in Deli, om hen te laten zien hoezeer wij dien dag met hen medeleefden. Dat telegram zonden wij aan den voorzitter der Conferentie, Br. Neumann te Sibolangit, en om alle misverstand te voorkomen in dezen tijd, waarin men zijn eigen taal niet meer voor telegrammen gebruiken mag, seinden wij: ,,Psalm 103".

De Engelsche censor is blijkbaar van dien Duitschen naam van onzen zendeling geschrokken en heeft de verdachte lafling niet doorgelaten. Zoo moesten zij het dan in Deli zonder onze gelukwenschen doen.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

VERGADERING van het Hoofdbestuur op *Zaterdag 30 October 1915* om 2 uur n.m., Laan van Meerdervoort 187, 's-Gravenhage.

Agenda:

1. Notulen (afgedrukt in het K. W. van 22 Juli 1915, No. 30; ten einde voorlezing te vermijden, wordt den leden verzocht de notulen vooraf te willen doorlezen).
2. Instelling West-Indische Commissie.
3. Vacature H. B. Amsterdam. (Zie K. W. 1915 No. 32).
4. „Oranje Kruis". (Zie K. W. 1915 No. 32).
5. „Het Koloniaal Weekblad". (Zie K. W. 1915 No. 32).
6. Bespreking voorstel Brondgeest. (Zie K. W. 1915 No. 32 en 33).
7. Samenwerking met verschillende vereenigingen bij het houden van lezingen.
8. Uitnoodiging sprekers voor de lezingen.
9. Rondvraag.

De Secretaris,
E. F. GROOSS.

[1]) Bij het verschijnen van de officieele douane-statistiek van de Buitenbezittingen over 1914, zal men, deze vergelijkende met de thans reeds gepubliceerde eveneens officieele opgaven van het Encyclopaedisch Bureau verbazingwekkende verschillen zien, bijv. copra 1 millioen kilo; Siam-rijst 3.9 millioen kilo; Saigon-rijst 5.6 millioen kilo: Rangoon-rijst 6 millioen kilo!!

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.
Teeken- en Schilderlessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Lessen in moderne talen.	Ademgymnastiek en hygiënisch spreken.
Fransche-, Duitsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Lessen aan spraakgebrekkigen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Handwerklessen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Paedagogische adviezen	Kinderjuffrouw in Indië.

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, van Lumeystr. 100,	's-Gravenhage,	Javaansch, Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46,	Leiden	Javaansch, Maleisch, Madoereesch.
C. LEKKERKERKER, Insp. Inl. Onderw. „ Witte Singel 92.	„	Maleisch, Javaansch, Madoereesch, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Adriaanstraat 47bis,	Utrecht,	Maleisch. Soendaneesch. Battaksch.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—;**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West:
De Kolonie Suriname, door REMAN IRÜS;

II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

Huishoudelijke- en Keuken-Artikelen.

Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN

24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.

Gas- en Elec. Ornamenten

Haarden en Kachels.

Postzegels

voor verzamelingen **te koop gevraagd,** los of in Album; ook gelegenheid om in te zenden voor de veilingen.

C. J. REYERSE, Spui 147.

INSTITUUT VOOR MEISJES

EXTERNAAT — BEPERKT INTERNAAT.

Kronenburgersingel 2 en 4, Nijmegen (Holland)

School- en Pensiongeld internaat f 800.-

Met inbegrip der vacanties . . . f 1000.-

De Directrice: A. J. NELCK

J. v. MOORSEL

Schoolstraat 27 - Den Haag - Tel. 2014

EERSTE HUIS

in: Stoffen, Mouselines en Witte Goederen. :: Stalen op aanvraag.

Confiserie en Chocolaterie Royales

J. A. KRUL.

Grand Salon de Rafraîchissements NOORDEINDE 44,

Steeds verkrijgbaar onze van ouds bekende Indische SPEKKOEK à f 1.20.

A. SCHRÖDER & Co.

Groenmarkt.

Ontvangen een zeer mooie en uitgebreide collectie

Viyella

EFFEN — STREPEN — RUITEN.

Beslist krimpvrij.

De Ideale stof voor Blouses, Kinderjurken, enz.

f 1.50 per Meter.

P. G. JANSEN's

Luxe Verhuur Auto's.

Eenig adres:

KONINGINNEGRACHT 1d,

over Hoofdingang Dierentuin.

Men lette op Telefoon No.

H 851, H 852 en H 872.

Auto's voor Trouwgelegenheid
en
Maand-Auto's.

Firma J. SCHEENHOUWER & Zn

Gevestigd 1844.

Complete Meubileering.

Prinsegracht 26 - 's-Gravenhage - Telephoon 5164.

RECLAME waarschuwt U te probeeren de Handwerk-Sigaretten der HIGH KICKER Co. (H. K. Co). **Uw smaak en reuk** zullen U overtuigen, dat deze Sigaretten beter zijn, dan buitenlandsche fabrikaten.

Geen **moeite** of **opoffering** voor U, om 't Nederlandsch Fabrikaat te gebruiken.

Bouquet Elegant	per 100	f 3.—
Czaisky Rus	„ 100	- 1.25
Teddy	„ 100	- 1.50

Franco verzending onder rembours door

Plein 11ª - J. J. VERBRUGGE - Den Haag

Brengt een bezoek aan BOEATAN

: Magazijnen van INDISCHE KUNSTNIJVERHEID :

VESTIGT U IN ARNHEM OF OMSTREKEN

VELP — STEEG — ELLECOM — DIEREN — OOSTERBEEK — HEELSUM — RENKUM.

Inlichtingen gratis Bureau V. V. V. Stationsplein 15, ARNHEM en bij de Secretarissen der verschillende V. V.'s.

's-Gravenhaagsche Manege,

Kazernestraat 46-48. - Telefoon 3065.

Oudst Etablissement.

1ste Klasse Rijonderwijs.

R. J. J. HIEMSTRA, Directeur.

RIPPEN

Pianohandel

PIET HEINSTRAAT 42
ELANDSTRAAT 17.
Tel. 4683.

Verhuren Stemmen

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN.